

Цифрлық экономика контекстінде бухгалтерлік есепті үйлестіру

С.С. Шакеев¹, Д.М. Жунусова²

¹э.ғ.к., бухгалтерлік есеп және аудит кафедрасының профессоры

²«Мемлекеттік аудит» мамандығының 1 курс магистранты

sayan.79@mail.ru, dana_97.08@mail.ru

^{1,2}Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті, Қарағанды қ.

Түйіндеме. Экономиканы цифрландыру өз ережелерін әлеуметтік-экономикалық процестердің ақпаратын жинау, сақтау және өңдеу жүйесіне әкеледі. Осыған байланысты бухгалтерлік есепке жаңа талаптар қойылады. Оны өзгерту жаңа мультифункционалды цифрлық ақпараттық жүйелермен бәсекелестікте оның өзектілігін сақтауға көмектеседі.

Кілт сөздер: Цифрлық экономика, бухгалтерлік есеп, басқару есебі, қаржылық есеп, цифрландыру.

Цифрлық экономиканың болашағы және оның дамуының қалыптасқан парадигмасы ресурстарды орынды тұтынуға, ғаламшардың экологиясын жақсартуға, адамзаттың өмір сүру ұзақтығын ұлғайтуға және әрине ғылым саласындағы зияткерлік базаны дамытуға бағытталуы тиіс. Технологиялар мен бизнес үдерістер саласындағы инновация мемлекеттердің экономикалық дамуының жоғары қарқынын алдын ала анықтай отырып, бәсекелестік күресте жетекші күшке айналды [1].

«Цифрлық Қазақстан - 2020» мемлекеттік бағдарламасы ел экономикасын цифрлық трансформациялау үшін негіз болып табылады. Жаңа технологиялардың енгізілуіне және олардың барлық жаңа кәсіптерге енуіне қарай барлық қызметкерлерден өз біліктілігін арттырумен үнемі айналысуды талап етеді. Қалыптасқан жағдайды ескере отырып, мынадай бағыттар бойынша сандық дағдыларды ұзақ мерзімді дамыту қажеттілігі тұр: кәсіби кадрлардың дағдыларын дамыту; жастар арасында жаңа технологиялар мен ғылымның тартымдылығын арттыру; шағын және орта бизнесті, мемлекеттік қызметшілерді, қарт адамдарды қоса алғанда, халықтың барлық топтары арасында сандық дағдыларды дамыту; өмір бойы оқу мүмкіндігін беру [2].

Цифрландыру әлеуметтік-экономикалық процестерді ақпараттық қамтамасыз етудің барлық жүйесін қозғайды. Айта кету керек, бұл жүйеде шаруашылық жүргізуші субъектілердің қызметі туралы экономикалық ақпаратты жинау, өңдеу және ұсыну функционалы бар Бухгалтерлік есеп маңызды рөл атқарады. Сандық экономикадағы есепке алу орны мен рөлі аса маңызды рөлге ие болады. Цифрландырудың технологиялық мүмкіндіктерінің әсерінен бухгалтерлік есептің мазмұндық, әдіснамалық және тұжырымдамалық негіздерін өзгерту бойынша зерттеулер жүргізу қажет.

Бүгінгі күні блокчейн сияқты технологиялар есептік тіркеу жүйесі сияқты есепке алу әдістеріндегі серпіліс алғышарты болып табылады. Кәсіпорындар транзакциялық жазбаларды бірыңғай тіркелімге жазып, сақтай алады, ол бухгалтерлік ақпараттың бөлінген және өзара байланысты жүйесі ретінде ұсынылады. Тарату жүйесі мен криптографиялық қорғау арқасында ақпаратты бұрмалау немесе жою іс жүзінде мүмкін емес болады. Мұндай жүйе "үш есептік жазба" деп аталды. Бұл жағдайда телеграфтық жазбаның (мысалы, үштік) ауысуы туралы айтылмаған. Шаруашылық өмір фактілерінің деректер базасын тіркеу және сақтау тәсілі ғана өзгереді. Бұдан әрі мұндай жүйе қаржылық және қаржылық емес есептердің базасы және олардың шынайылығын тексеру жүйесі, сондай-ақ жаһандық ақпараттық экономикалық өзара іс - қимыл ортасы ретінде дами алады [3].

Есепке алу әдістері туралы айта кету керек, цифрландыру жағдайында олардың статикалық және мызғымас аспектілерінен бас тарту қажеттілігі орын алуда. Мұндай әдістердің санын арттыру маңызды болып табылады, бірақ есептің әдіснамалық ядросының сақталуын ескере отырып. Бұл есепке алудың қолданыстағы міндеттеріне қатысты пайдаланылатын әдістердің үйлесімділігін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Мысал ретінде мобильді басқару есебін келтіруге болады. Ол дәстүрлі есеп әдістерін ғана емес, сонымен қатар басқару қызметінің шектес салалары (жоспарлау, болжау, талдау, модельдеу) пайдаланатын әдістемелерді белсенді түрде енгізеді. Басқару есебінде құралдарды көп нұсқалы пайдаланудың негізгі артықшылықтары:

- бағалау әр түрлі тәсілдерге сүйенуі мүмкін (нарықтық, инвестициялық, сақтандыру, баланстық, тарату құны пайдаланылуы мүмкін);

- калькуляциялау үшін әртүрлі әдістемелер және басқару есебінде қолданылуы мүмкін, бұл әртүрлі есеп мақсаттары үшін өзіндік құнды анықтауға көмектеседі;

- қос жазбаны және шоттар жүйесін қолдану немесе қолданбау мүмкін;

- баланс пен есептілікті жасау мерзімділігі мен мазмұны үнемділік принципі негізінде анықталады. Әртүрлі әдістемелерді қолдана отырып, болжамдық, сегменттік баланстарды жасау мүмкін болып табылады.

Бухгалтерлік есептің негізгі құрауыштарын дамытуға сандық экономиканың қалыптасатын ортасы әсер етеді. Бухгалтерлік есеп саласындағы сарапшылардың арасында есептер жүйесіне перспективалы есеп шоттарын, дифференциалды, бақылау шоттарын, қаржылық емес ақпаратқа арналған шоттарды енгізу бойынша ұсыныстар айтылады.

Сондай-ақ, екі жақты жазбаға балама жүйелерді қолдану мүмкіндігі туралы бұрыннан айтылады. Жазудың графикалық және униграфиялық тәсілдерінен басқа, үш және төрт жазба жүйелері бар. Деректерді өңдеу технологияларының прогресі әсерінен, сондай-ақ есеп объектілерінің елеулі өзгеруі себебінен бухгалтерлік есеп әдісінің басқа да элементтеріне өзгерістер болуы мүмкін.

Тиісінше, есепке алу әдісінің элементтерін де, басқарушылық қызметтің аралас түрлерін де қамтитын және оның ақпараттық өнімінің қолданыстағы және жаңа міндеттерге барабарлығын қамтамасыз ететін есептің әдіснамалық базасын көп жақты дамыту қисынды және орынды болып табылады. Цифрлық экономиканың дамуы жағдайында айтарлықтай өзгерістерге және есепке алу объектілеріне ұшырайды. Мұның түсіндірмесі бизнестің экономикалық жағын ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік, экологиялық жауапкершілікті, корпоративтік басқарудың жүйелілігі мен сапасын, құнды жасау үшін базаны қамтамасыз ететін ұйымдастырушылық, адами, инновациялық, беделдік капиталдар сияқты қаржылық емес объектілердің болуын сипаттайтын көрсеткіштердің өсіп келе жатқан саны болып табылады.

Сондай-ақ активтердің, міндеттемелер мен капиталдың жаңа гибриді және түрлендірілетін нысандарының пайда болуы есебінен объектілер шеңберінің кеңеюін атап өту қажет: крипто-валюталар, ақылды активтер, ақылды келісім-шарттар, аралас инвестициялау құралдары, Қаржы мәмілелерінің жаңа нысандары, қаражаттың электрондық ағындары, виртуалды монетарлық және монетарлық емес құндылықтар бірліктері және т. б. олардың есепте көрсетілуі есепке алу объектілерін жүйелендіру мен таксономияның жаңа қағидаттарын қалыптастыруды, тану критерийлерін, метрикаларды және экономикалық ақпаратта көрсету.

Цифрландыру жағдайында өзінің өзектілігін сақтау үшін бухгалтерлік есеп экономикалық ақпаратты алу, өңдеу және беру жүйесінің элементі ретінде позициялануы тиіс. Экожүйедегі бухгалтерлік есептің орнын, рөлін және функционалын нақты көрсету қажет. Әйтпесе, ол қазіргі заманғы технологиялық және мультифункционалды цифрлық ақпараттық жүйелерде "еру" тәуекеліне ұшырайды, өйткені бұл жүйелер серпінді дамып, өзінің қолданылу аясын айтарлықтай агрессивті кеңейтеді.

Бухгалтерлік есептің ішкі құрылымы маңызды болып табылады. Оның жаңа және сұранысқа ие түрлерін бөлу қажет. Осыған байланысты негізгі үрдістер мыналар болып табылады: есепке алудың қазіргі түрлерін жақындастыру, стратегиялық, бейімделген, көп мақсатты, креативті, зияткерлік және т. б. сияқты жаңаларын ерекшелеу әрекеттері.

Сыртқы және ішкі есепті жақындастыру корпоративтік есептілікке Даму стратегиясы мен әлеуметтік жауапкершілік, бизнес-сегменттер және оны құру факторлары, басқару жүйесінің тиімділігі бөлігінде экономикалық қосылған құн құру туралы ақпаратты енгізуге көмектеседі. Ерекше Ақпараттық жүйелерді (стратегиялық, әлеуметтік, актуарлық, бихевиористік және т.б.) қалыптастыру себебі бойынша есепке алу түрлерін оқшаулауға байланысты идеялар жеке қарауды талап етеді. Оларды бөлудің орындылығы мәселелері пікірталас болып табылады, бірақ өзгеріске байланысты қарастыруға лайық.

Бухгалтерлік есеп жүйесінің маңызды бөліктерінің бірі екі кіші жүйенің – қаржылық және басқарушылық есептің ақпараттық құрамдас бөлігі болып табылады. Кәсіпорынның сандық трансформациясын ұйымдастыруға негізделген бақылау функциясынан ақпараттық функцияға қайта бағдарлау байқалады. Қаржылық ақпаратты жинау мен өңдеудің жаңа көрсеткіштерін, тәсілдерін, сондай-ақ оны бизнестің және сыртқы ортаның басқа тараптары туралы ақпаратпен интеграциялаудың жеткіліктілігін әзірлеу қажет.

Зияткерлік адами капитал, клиенттік база, инновациялық өнімдер, ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстардың нәтижелері және т. б. болатын жаңа есептік объектілерді

бағалау мүмкіндіктерін зерттеуді ерекше атап өтуге болады. Бұлтты технологиялар, ашық технологиялық платформалар, электрондық анықтамалық-ақпараттық жүйелер, бірыңғай халықаралық форматты және XBRL электрондық түрдегі қаржылық есептіліктің мазмұнын құру сияқты жаңа ақпараттық технологиялар әзірленуде. Бұл ұлттық бухгалтерлік есеп жүйесін құру үшін мүмкіндіктер туғызады, онда ұйымның ішкі бизнес-процестерінің және сыртқы ортаның жай-күйін сипаттайтын көрсеткіштер, есептің әр түрлі түрлерінің интеграциялану көрсеткіштері интеграцияланатын болады.

Әдістемелер мен нақты ұсыныстарды әзірлеу кезінде теориялық нәтижелерді пайдалану қажет болып табылады. Оларды іс жүзінде іске асыру бухгалтерлік есеп жүйесінің тиімді дамуына ықпал ететін болады. Сондай-ақ экономикалық ақпаратты алу, алмасу және өңдеу саласындағы түбегейлі модификациялар негізінде есептілікте экономикалық ақпаратты есепке алу және ашу тәжірибесін жинақтау қажеттілігі бар.

Бухгалтерлік есепті жүргізу теориясын дамыту және практикасын жетілдіру қазіргі экономикалық кеңістіктің ақпараттық әлеуетін кеңейтумен, экономиканы цифрландырумен байланысты. Бұл ретте ақпараттық технологиялар әдіснамада да, бухгалтерлік есеп туралы ғылымның қолданбалы бағытында да елеулі өзгерістер туғызады. Осыған байланысты бухгалтерлік есептің жаңа қажеттіліктерге сәйкес өзгеруі оны дамытудағы қажетті кезең болып табылады. Бұл есептеу әдісінің өзгеруі мен жақсаруы жалпы цифрландыру дәуіріндегі оның өзектілігін жоғалтпауға көмектеседі.

Әдебиттер тізімі

1. ҚР Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. 10 қаңтар 2018 ж. Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайында дамудың жаңа мүмкіндіктері.

2. 2017-2020 жылдарға арналған "Цифрлық Қазақстан" мемлекеттік бағдарламасы. Әзірлеу үшін негіздеме – «Қазақстан Республикасының 2020 жылға дейінгі Стратегиялық даму жоспары туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 1 ақпандағы № 922 Жарлығы.

3. Сабден О. Экономика: таңдамалы еңбектер. Алматы: ҚР БҒМ ҒК ИЭ, 2011. С. 90

Государственные активы как объект государственного аудита

Г.А. Шакирова¹, А.К. Кабдыбай², А.Д. Байлина³

¹м.э.н., ст. преподаватель кафедры бухгалтерского учета аудита

²к.э.н., доцент кафедры бухгалтерского учета аудита

³магистрант 2-го курса обучения по специальности «Учет и аудит»

gulia72.kargu@mail.ru, kabdybay@mail.ru, i_love_kz@bk.ru

^{1,2,3}Қарагандинский государственный университет им. Е.А. Букетова, г. Караганда

Аннотация. В статье рассматривается порядок управления государственными активами с 1991 года по настоящее время. В целях обеспечения прозрачности, эффективного управления государственными активами изучена система планирования, мониторинга, оценки эффективности и контроля управления государственным имуществом. Раскрыты основные направления управления государственными активами. Государственное предпринимательство за последнее время приобрело новую форму – стратегическое корпоративное управление с участием государства.

Ключевые слова: государственные активы, государственное имущество, государственный аудит, эффективность, государственное предпринимательство

С момента обретения государственной независимости Республика Казахстан направила свою политику на скорейшую интеграцию Казахстана в мировое сообщество и развитие рыночных механизмов.

В этот период одним из приоритетов государственной политики была провозглашена необходимость создания института частной собственности как одного из базовых элементов рыночных отношений. Для достижения этой цели государство приняло за основу политику приватизации государственного имущества, единственного существующего вида собственности, вовлеченного в хозяйственный оборот.